

3. Išdalykite žaidimo instrukcijas – pusei grupelių A variantą, kitai pusei – B variantą. Stebėtojams išdalykite instrukcijas.
4. Išsiaiškinę taisykles, paskelbkite žaidimo pradžią.
5. Pasveikinkite grupelę, kuri pirmoji baigs žaidimą, tačiau informuokite, kad jums įdomu ir tai, kiek laiko žais likusios grupelės, todėl palaukite jų žaidimo pabaigos.
6. Baigus žaisti paskutinei grupei, paprašykite stebėtojų referuoti, kaip jos laikėsi taisyklių. A atveju taisyklių pažeidimas yra didesnis nei B atveju, nes A atveju jis buvo draudžiamas, o B atveju – tik nepamínėtas.

Klausimai diskusijai:

1. Kuri grupelė turėtų būti skelbiama nugalėtoja? Kodėl?
2. Gyvenime žmonių grupės dažnai siekia tikslo konkuruodamos vienos su kitomis. Kokia konkurencija yra sąžininga, o kokia – ne?

Ryšiai su antikorupciniu švietimu: korupcija yra viešų ir teisingų žaidimo taisyklių pažeidimo analogas: nepaisoma normų bei nustatytų procedūrų arba sukuriamos ydingos normos ir procedūros. Remiantis neteisingo žaidimo pavyzdžiu lengviau išaiškinti korupcijos esmę bei parodyti, kaip ji pažeidžia asmens teises.

PRIEDAI

Kortų žaidimo taisyklės

Kiekvienas žaidėjas iš eilės ima po vieną kortą. Ką toliau turite daryti, priklauso nuo to, kurią kortą ištraukėte:

širdžių – turi atiduoti vieną savo saldainį žmogui, sėdinčiam tau iš dešinės;

kryžių – turi atiduoti vieną savo saldainį žmogui, sėdinčiam tau iš kairės;

būgnų – turi padėti saldainį į indą stalo viduryje;

pikų – gali pasiimti 2 saldainius iš indo stalo viduryje; jei jis tuščias – iš bet kurio kito žaidėjo.

Tie, kurie netenka visų savo saldainių, pašalinami iš žaidimo.

Kortų žaidimo taisyklės (tęsinys)

Pašalintas iš žaidimo žmogus gali likti sėdėti prie stalo ir laukti, kol kas nors jam perduos saldainį pagal aukščiau nurodytas taisykles. Turėdamas saldainį jis gali dalyvauti žaidime.

Žaidimo pabaigoje mokytojas paskelbia, kas buvo geriausias žaidėjas. Geriausiam žaidėjui atitenka visi saldainiai iš indo stalo viduryje.

Žaidimą laimi žaidėjas, kuriam liko daugiausia saldainių. Visi saldainiai, kurie pasibaigus žaidimui liko žaidėjų rankose, tampa jų nuosavybe.

Žaidimo „Kelionė“ taisyklės (A)

Tai įprastas stalo žaidimas – kiekvienas ridena kauliuką ir pastumia savo figūrėlę tiek žingsnių į priekį, kiek taškų iškruto. Pataikius ant laukelio, kuriame nurodyta grįžti atgal, reikia grįžti atgal pagal nurodymus. Į finišo laukelį figūrėlę patenka tada, kai žaidėjui iškritusių taškų skaičius sutampa su žingsnių, likusių iki finišo, skaičiumi. Jei taškų daugiau nei likusių žingsnių, reikia perkelti figūrėlę iki finišo ir grįžti atgal tiek žingsnių, kiek taškų per daug.

Žaidžiama komandomis. Žaidimą laimi komanda, kuri pirmoji perkelia visas figūrėles į finišo aikštelę.

Komandos nariai ridena kauliuką pakaitomis ta pačia eilės tvarka. Negalima sukeisti ėjimo tvarkos, jei kito žaidėjo figūrėlės padėtis patogesnė (nereikia grįžti atgal, iš karto pataikys į finišo laukelį).

Žaidimo „Kelionė“ taisyklės (B)

Tai įprastas stalo žaidimas – kiekvienas ridena kauliuką ir pastumia savo figūrėlę tiek žingsnių į priekį, kiek taškų iškruto. Pataikius ant laukelio, kuriame nurodyta grįžti atgal, reikia grįžti atgal pagal nurodymus. Į finišo

Žaidimo „Kelionė“ taisyklės (B) (tesinys)

laukelį figūrėlė patenka tada, kai žaidėjui iškritusių taškų skaičius sutampa su žingsnių, likusių iki finišo, skaičiumi. Jei taškų daugiau nei likusių žingsnių, reikia perkelti figūrėlę iki finišo ir grįžti atgal tiek žingsnių, kiek taškų per daug.

Žaidžiama komandomis. Žaidimą laimi komanda, kuri pirmoji perkelia visas figūreles į finišo aikštelę.

Komandos nariai ridena kauliuką pakaitomis ta pačia eilės tvarka.

Žaidimo „Kelionė“ stebėtojo instrukcija

Tai įprastas stalo žaidimas – kiekvienas ridena kauliuką ir pastumia savo figūrėlę tiek žingsnių į priekį, kiek taškų iškrito. Pataikius ant laukelio, kuriame nurodyta grįžti atgal, reikia grįžti atgal pagal nurodymus. Į finišo laukelį figūrėlė patenka tada, kai žaidėjui iškritusių taškų skaičius sutampa su žingsnių, likusių iki finišo, skaičiumi. Jei taškų daugiau nei likusių žingsnių, reikia perkelti figūrėlę iki finišo ir grįžti atgal tiek žingsnių, kiek taškų per daug.

Žaidžiama komandomis. Žaidimą laimi komanda, kuri pirmoji perkelia visas figūreles į finišo aikštelę.

Komandos nariai ridena kauliuką pakaitomis ta pačia eilės tvarka. Negalima sukeisti ėjimo tvarkos, jei kito žaidėjo figūrėlės padėtis patogesnė (nereikia grįžti atgal, iš karto pataikys į finišo laukelį). Tavo užduotis – stebėti, kaip laikomasi šio reikalavimo. Kad galėtum tai padaryti, gerai įsidėmėk, kokia figūrėlė žaidžia kiekvienas žaidėjas. Pasižymėk kiekvieną pažeidimą, kad vėliau žinotum jų skaičių.

Tau negalima kištis į žaidimą, komentuoti jį, drausminti žaidėjus žodžiais, gestais ar mimika. Stebėk, bet nedalyvauk!

Tema Žiniasklaida

Autorė: ELENA ŽUKAUSKIENĖ, Šiaulių Stasio Šalkauskio vidurinės mokyklos vyresnioji mokytoja.

Skirta: 10 klasei.

Trukmė: 2 pamokos.

Dalykas: pilietinis ugdymas.

Tikslai ir uždaviniai: supažindinti mokinius su žiniasklaidos samprata, jos informacinėmis funkcijomis, ugdyti gebėjimą rasti informaciją ir ją naudotis, ją analizuoti, ugdyti kritinį požiūrį į pateikiamą informaciją.

Priemonės:

- LR Konstitucija.
- ZALECKIENĖ I. *Mes: pilietinės visuomenės pagrindai: vadovėlis 10 kl.* – Vilnius: Homo liberr, 1999.
- LTV laidos medžiaga, vietinės spaudos publikacijos.

Metodai: pokalbis, aiškinimas, savarankiškas mokinių darbas su spauda, su dokumentais, diskusija.

I PAMOKOS EIGA

1. Paskelbiama tema, užrašoma lentoje. Užrašomas terminas „žiniasklaida“ su jo prasmėmis.
2. Aptariama:
 - a) žiniasklaidos simboliai (žmogus su...) – mokiniai užbaigia frazę;
 - b) žiniasklaidos paskirtis (vadovėlio medžiaga, LR Konstitucijos 44 str.);
 - c) žiniasklaidos funkcijos: informacinė, kultūrinė ir pramoginė.
3. Savarankiškas mokinių darbas su vadovėlio medžiaga.
4. Mokiniai nurodo reikalavimus informacijai (objektyvumas), reikalavimus kultūrinei pramoginei funkcijai (poilsis, atsipalaidavimas, žinių perteikimas, idealų ir vertybių formavimas, dvasinio pasaulio turtinimas, bendrųjų žmogaus vertybių iškėlimas, teigiamo pavyzdžio demonstravimas ir t. t.).
5. Aptariamos žiniasklaidos rūšys: spauda, radijas, televizija.

6. Mokiniai pildo anketą (žr. priedą).
7. Skiriamas namų darbas: kiekvienas mokinyssuranda po 1 aktualų vietinės spaudos straipsnį bendram spaudos dosjė. Darbui skiriama 1 savaitė laiko.

II PAMOKOS EIGA

1. Aptariama mini anketa, jos rezultatai. Išryškinami svarbiausi mokinių požiūrio į žiniasklaidą aspektai, lentoje užrašomi pagrindiniai mokinių reikalavimai žiniasklaidai: objektyvumas, dominuojanti žiniasklaidos rūšis, poveikis, meninė pateikimo forma ir pan.
2. Surenkama 1 savaitės spaudos dosjė iš mokinių atrinktų straipsnių.
3. Išskiriamos dominuojančios temos ir spaudos leidiniai („Šiaulių naujienos“, „Šiaulių kraštas“). Sudaroma dominuojančių temų lentelė:
 - miesto politika
 - sportas
 - mokyklų gyvenimas
 - jaunimo problemos
 - kriminalinė kronika
 - kultūra ir švietimas
 - skandalai
 - kt. informacija
4. Aiškinamasi, kas labiausiai rūpi šiandienos jaunimui. Kyla diskusija tema „Mūsų miesto spauda“. Galimi diskusijos klausimai:
 - koks mano miestas?
 - svarbiausias šios savaitės įvykis;
 - kaip pateikiama informacija?
 - objektyvumas miesto spaudoje;
 - spauda prieš korupciją (kokių rado pavyzdžių?);
 - visuomenė: miesto gyvenimo dalyvė ar stebėtoja?
 - ką renkuosi: spaudą, radiją, televiziją?
5. Išvadas suformuluoja mokiniai: visuomenei reikalingas viešumas kaip sąlyga kovoje su korupcija, piktnaudžiavimu ir pan.

Ryšiai su antikorupciniu švietimu: išmokstama vertinti, lyginti faktus, juos analizuoti, numatyti galimus rezultatus, kuriais remdamasi žiniasklaida gali kovoti su korupcija, pamokose vyrauja antikorupcinis motyvas.

PRIEDAS

Anketa „Žiniasklaida“

Klausimai:

1. Kiek laiko per dieną skiri žiniasklaidai?
2. Kuri žiniasklaidos rūšis dominuoja?
3. Kiek laiko skiri spaudai, radijui, televizijai?
4. Kokius laikraščius skaitai?
5. Kokias radijo stotis klausai?
6. Kokias televizijos stotis žiūri?
7. Kokia žiniasklaidos priemonė tau suteikia daugiausia informacijos?
8. Kurios radijo ar televizijos laidos tau įdomiausios?
9. Kokią informaciją gauni iš tų laidų?
10. Ar pasitiki gaunama informacija?
11. Koks tavo požiūris į prievartos ir smurto scenas?
12. Kokių televizijos (ar radijo) laidų pasigendi?
13. Ar visa informacija yra objektyvi?
14. Objektyviausia laida (pavadinimas).
15. Laida, kurios tu nenori matyti (klausyti).
16. Visuomenės vaidmuo žiniasklaidoje: aktyvus (dalyvauja, rašo, diskutuoja), pasyvus (tik skaito, stebi).
17. Koks žiniasklaidos vaidmuo atskleidžiant korupcijos faktus?
18. Ar galima korupcija (piktnaudžiavimas) spaudoje, televizijoje, radijuje?
19. Ar visuomenei reikalingas viešumas?
20. Koks laikraščio, radijo ar televizijos žurnalistas tau labiausiai patinka?

Tema Korupcija

Autorė: DAIVA VILEIKIENĖ, Elektrėnų „Ąžuolyno“ vidurinės mokyklos istorijos vyresnioji mokytoja.

Skirta: 10 klasei.

Trukmė: 2 pamokos.

Tikslai ir uždaviniai: aptarti korupcijos sąvoką ir jos istorines atsiradimo sąlygas, analizuoti korupcijos atsiradimo priežastis ir pasekmes, kovos būdus ir priemones, ugdyti kritinį mąstymą.

Šaltiniai ir priemonės: teorinė medžiaga, tarptautinių žodžių žodynas.

Metodai: paskaita, diskusijos, darbas grupėmis.

I PAMOKOS EIGA

1. Pamokos pradžioje sužinoma mokinių žinios ir nuomonė apie korupciją. Skaitoma paskaita. Pateikiamos užduotys diskusijai:
 - ar korupcija gali pažeisti žmogaus interesus?
 - ar yra korupcijos apraiškų Lietuvoje?
 - ar įmanoma korupciją sunaikinti?
2. Pateikiama namų darbų užduotis: sužinoti šeimos narių nuomonę apie korupciją:
 - kurios visuomenės gyvenimo sritys labiausiai korumpuotos?
 - kokius kovos su korupcija būdus siūlo suaugusieji?

II PAMOKOS EIGA

Mokiniai suskirstomi į grupes. Kiekviena grupė gautuose lapuose surašo informaciją, surinktą atlikus apklausą namuose. Pagrindinės, nesi-kartojančios mintys užrašomos lentoje. Vyksta aptarimas. Kiekvienai grupei pateikiamas tam tikros profesijos pavadinimas. Jos turi sugalvo-ti kovos su šios profesijos atstovų korupcijos būdus ir priemones. Prista-to argumentuodami savo nuomonę. Palyginami kovos su korupcija bū-dai su gautais klasėje rezultatais ir informacija iš namų. Diskutuojama.

Ryšiai su antikorupciniu švietimu: mokiniai, analizuodami savo ir tėvų, kitų suaugusiųjų nuomones, bando suvokti korupcijos reiškinių, pasek-mes, stengiasi apginti savo nuomonę, reiškia savo mintis, daro išvadas.

Tema Korupcija Lietuvoje

Autorė: NERINGA BITKOVIENĖ, Kėdainių „Atžalyno“ vidurinės mokyklos vyresnioji mokytoja.

Skirta: 10 klasei.

Trukmė: 2 pamokos.

Dalykas: pilietinės visuomenės pagrindai.

Tikslai:

1. Išsiaiškinti korupcijos priežastis Lietuvoje.
2. Mokyti dirbti su įvairiais šaltiniais.

Šaltiniai ir priemonės:

- ALIŠAUSKIENĖ R. *Korupcija kaip pokomunistinės visuomenės bruožas* (Vilniaus universitetas, „Baltijos tyrimai / GALLUP“).
- TRUMPA U. *Korupcijos šaknų šalinimas – efektyvios kovos su korupcija pagrindai* (pranešimas konferencijoje „Nuo valdymo reformos efektyvios kovos su korupcija link“, Vilnius, 2001 m. birželio 20 d.)
- Korupcijos žemėlapis Lietuvoje 2001 m.
- Lapai su užduotimis.
- Lentelė „TI korupcijos suvokimo indeksas 2002“
- SKAISTYS A. *Korupcijos poveikis nacionaliniam saugumui*.

Metodai: darbas mažomis grupėmis, ekspertų metodas.

I PAMOKOS EIGA

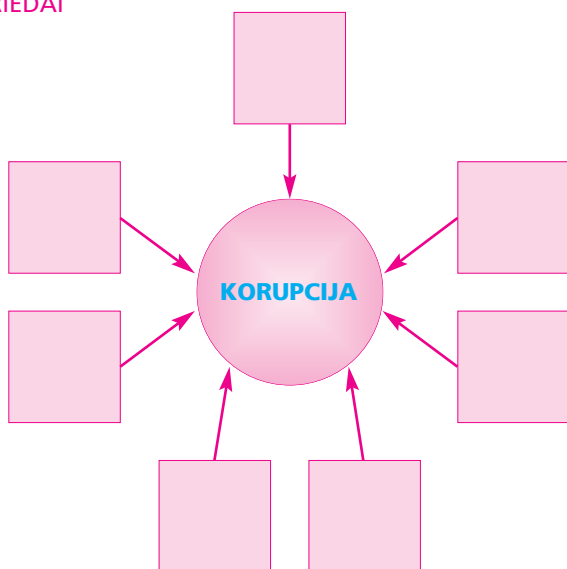
1. Mokiniai suskirstomi į 5 grupes po 5–6 mokinius (3 min.).
2. Mokytojas grupelėms išdalija straipsnius ir užduočių lapus. Nagrinėdami pateiktą medžiagą mokiniai pildo lapus (20 min.; užduočių lapai pridedami).
3. Grupės pristato savo darbus ir pakabina lentoje (10 min.).
I grupė pristato korupcijos veikėjus;
II grupė pristato korupcijos priežastis;
III grupė pristato, kaip pasireiškia korupcija, nurodo veikas;
IV grupė pristato labiausiai korumpuotas visuomenės ir valdžios sritis;
V grupė siūlo korupcijos mažinimo būdus.
4. Mokytojas apibendrina ir kartu su mokiniais išnagrinėja lentelę „TI korupcijos suvokimo indeksas 2002 m.“

II PAMOKOS EIGA

1. Prisimenami grupės darbai (5 min.).
2. Mokytojas pateikia grupėms užduotį – užpildyti lentelę „Korupcijos nauda ir žala“ (20 min.; lentelė pridedama).

3. Grupės pristato savo darbą, paskui sudaroma bendra lentelė „Korupcijos žala ir nauda“, kur atsispindėtų svarbiausi mokinių teiginiai (10 min.).
4. Diskusija „Naudinga ar žalinga korupcija?“ (10 min.).
 - I grupė. Kas dažniausiai įsivelia į korupciją?
 - II grupė. Kodėl imamasi korupcijos?
 - III grupė. Kaip reiškiasi korupcija?
 - IV grupė. Kuriose srityse labiausiai išplitusi korupcija?
 - V grupė. Kaip sumažinti korupciją?

PRIEDAI

Korupcijos nauda ir žala

Kam?	Nauda		Žala	
	Materialinė	Moralinė	Materialinė	Moralinė
Duodantysis				
Imantysis				
Valstybė				
Visuomenė				

Tema Kas yra korupcija?

Autorės: NERINGA BITKOVIENĖ, Kėdainių „Atžalyno“ vidurinės mokyklos istorijos vyresnioji mokytoja,

JŪRATĖ BLINSTRUBAITĖ, Kėdainių „Atžalyno“ vidurinės mokyklos istorijos vyresnioji mokytoja,

VIOLETA VAITKEVIČIENĖ, Kėdainių „Atžalyno“ vidurinės mokyklos etikos mokytoja.

Skirta: 10 klasei.

Tikslai:

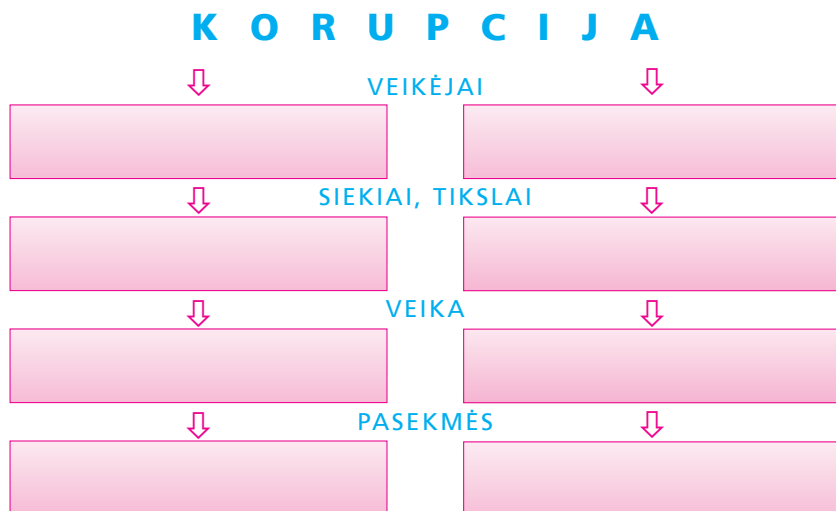
1. Išsiaiškinti korupcijos veikėjus, jų siekius, veikas ir pasekmes.
2. Mokyti dirbti bendradarbiaujant.
3. Suvokti priežasties ir pasekmės ryšį.

Priemonės: balti popieriaus lapai ir flomasteriai, dalomoji medžiaga „Korupcijos apibrėžimai“.

Metodai: darbas mažomis grupėmis, savarankiškas mokymasis.

EIGA

1. „Minčių lietus“. Mokytojas paprašo vaikų išsakyti savo mintis apie sąvoką „korupcija“. Šios mintys surašomos lentoje (apie 3 min.).
2. Mokiniai suskirstomi po 5–6 į 5 grupes. Grupėms išdalijami balti popieriaus lapai ir flomasteriai.
3. Mokytojas paaiškina darbo eigą: grupė turi užpildyti schemą, pateiktą 75 puslapyje (15 min.).
4. Grupės lentoje arba ant sienos sukabina lapus ir trumpai (apie 10 min.) pristato savo darbą.
5. Darbas grupėmis. Remiantis informacija, pateikta lapuose, suformuluojamas korupcijos apibrėžimas, kuriame būtų nusakyti korupcijos veikėjai, jų tikslai, veika ir pasekmės (apie 5 min.).
6. Grupės pateikia apibrėžimus (5 min.).
7. Mokytojas grupėms pateikia dalomąją medžiagą „Korupcijos apibrėžimai“, o mokiniai juos palygina su savo sukurtoju apibrėžimu.
8. Apibendrinimas. Grupės išsako savo pastebėjimus (apie 5 min.).

Tema **Priėmimas į darbą**

Autorė: VAIVA VAICEKAUSKIENĖ, Švietimo plėtotės centro
Švietimo monitoringo skyriaus vyresnioji specialistė.

Skirta: 10 klasei.

Dalykas: pilietinis ugdymas.

Tikslai ir uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kokie turėtų būti priėmimo į darbą principai.
2. Pagilinti teisingumo ir nešališkumo supratimą.
3. Sudaryti sąlygas įvertinti savo kaip būsimo darbuotojo savybes.

Šaltiniai ir priemonės:

- Pasakojimas „Beveik detektyvinė istorija“
- Pratimas „Gerbiamas mokyklos direktoriau...“

Metodai: diskusija, analizė, pasakojimas, darbas mažomis grupėmis.

EIGA

1. Grupei perskaitoma „Beveik detektyvinė istorija“. Ją išklausęs kiekvienas grupės narys gali pateikti savo prielaidą, kas iš tiesų

atsitiko, arba klausimus. Mokytojas gali atsakinėti į klausimus tik žodžiais „taip“ arba „ne“ ar „teisinga“ arba „neteisinga“. Jeigu grupė „įstringa“, galima jai „pasufleruoti“ tokius dalykus:

- žmogaus amžius, išvaizda, apranga ir kilmė neturi jokios reikšmės;
- visi kandidatai užpildė prašymus priimti į darbą vienodai gerai;
- vadovas nebuvo pažįstamas su jais iš anksto.

Spėliojama tol, kol atspėjama, kas iš tiesų galėjo atsitikti, arba kol pavargstama. Šiuo atveju mokytojas pasako teisingą atsakymą.

2. Mokytojas arba vienas iš anksto paskirtas mokinys lentoje turėjo surašyti visus grupės spėliojimų variantus. Dabar jie apžvelgiami ir aptariama:

- kuo dažniausiai buvo įtariamas darbdavys ir priimtas į darbą;
- kuo remiantis taip buvo manoma.

3. Kiekvienas mokinys turi surašyti:

- a. visus jam žinomus ar įsivaizduojamus būdus, kaip vadovai ieško naujų darbuotojų ir juos priima į darbą;
- b. išrinkti iš šio sąrašo būdus, kuriuos patys taikytų, jeigu būtų darbdaviai;
- c. išrinkti būdus, kuriais norėtų būti priimti į darbą, jei patys jo ieškotų.

Atsakymai surašomi toliau pateiktoje lentelėje (pradedama pildyti nuo vidurinės skilties, vėliau kairėje ir dešinėje skiltyse tik pažymimi paukščiukai).

B. Jeigu aš būčiau darbdavys, priimčiau darbuotojus taip:	A. Darbdaviai ieško naujų darbuotojų / priima juos į darbą taip:	C. Jeigu aš ieškočiau darbo, norėčiau, kad būtų priimama taip:
✓	<div>.....</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>.....</div>	✓

4. Klasė susėda mažomis grupelėmis, pasikeičia savo užpildytomis lentelėmis ir jas perskaito.
5. Kiekviena grupelė gauna užduotį atsakyti į klausimus:
 - Kaip turėtų būti priimama į darbą valstybinėse įstaigose?
 - Ar turėtų skirtis priėmimo į darbą valstybinėse įstaigose ir privačiose įmonėse procedūros? Kodėl turėtų arba neturėtų?Atsakymus ir argumentus grupelės pateikia klasei.
6. Kiekvienam mokiniui išdalijamos pratimo „Gerbiamas direktoriau...“ kopijos. Skiriama laiko pagalbوتي, kaip jas užpildyti. Kitas variantas – anketas užpildo nežinomas klasės draugas. Pratimo paskirtis – kritinė savianalizė.

PRIEDAI

Beveik detektyvinė istorija

Tai įvyko pirmojoje XIX a. pusėje. Vienas žmogus norėjo gauti darbą nedidelėje įstaigoje. Apie laisvą darbo vietą perskaitė skelbime. Atėjęs į triukšmingą įstaigą, užpildė anketą, kurią jam padavė sekretorė, ir ėmė laukti savo eilės. Jis sėdėjo greta dar keturių kandidatų, atėjusių anksčiau. Netikėtai po poros minučių jis atsistojo ir įėjo į vadovo kabinetą. Šis pranešė kitiems kandidatams laukiamajame, kad jau išsirinko darbuotoją. Žmonės, atėję anksčiau, pasipiktino. Jų protestai baigėsi, kai vadovas paaiškino, kodėl pasirinko šį darbuotoją.

Kodėl?

Atsakymas:

Triukšmingoji įstaiga buvo telegrafas (juk tai pirmoji XIX a. pusė). Vadovas ieškojo telegrafisto. Priimtas žmogus buvo vienintelis, kuris netilstančiame triukšme išgirdo Morzės abėcėlę perduotą pranešimą: „Kandidatė laukiamajame, jeigu jūs tai supratote, nelaukdamas eikite į mano kabinetą“. Tokiu būdu buvo patikrinti profesiniai kandidatų gebėjimai.

PRATIMAS. Darbdaviai labai dažnai priima darbuotojus remdamiesi rekomendacijomis. Įsivaizduok, kad vieną dieną Tavo mokyklos direktorius gauna tokį laišką:

Gerbiamas mokyklos direktoriau,

Buvęs Jūsų mokyklos mokinyš ieško darbo mano vadovaujamoje įmonėje. Žinau, kad niekas taip gerai nepažįsta jau-nuolių, kaip jų mokytojai. Būsime labai dėkingi, jei Jūs atsakysite į keletą klausimų apie jo charakterį. Jūsų suteikta informacija yra konfidenciali ir bus naudojama tik kandidato tinkamumui gauti darbą įvertinti.

CHARAKTERISTIKA

Kiek metų Jūs pažinojote šį asmenį?

Kaip Jūs jį apibūdintumėte? Prašome apibraukti tinkamą žodį ir šiek tiek plačiau paaiškinti savo nuomonę:

A. Sąžiningas / Nesąžiningas

.....
.....

B. Darbštus / Tingus

.....
.....

C. Darbo grupėje gebėjimai:

Visada gerai dirba grupėje / Kartais gerai dirba grupėse / Nepritampa grupėje

D. Darbo grupėje nuostatos (galite pažymėti kelis atsakymus):

- a. padeda kitiems / nepadeda kitiems
- b. rūpinasi bendru grupės rezultatu / rūpinasi tik asmenine sėkme / apskritai nesirūpina rezultatu
- c. bendradarbiauja / konkuruoja

E. Lyderio savybės:

- a. linkęs vadovauti / nelingęs vadovauti / kartais vadovauja
- b. gali priimti atsakomybę už kitus, bendrą darbą / neprisiima atsakomybės

Ką parašytų šioje anketoje apie Tave direktorius arba mokytojai?

Tema **Kova prieš korupciją**

Autorė: DAIVA TRUČINSKIENĖ, Anykščių Antano Baranausko vidurinės mokyklos istorijos mokytoja.

Skirta: 11–12 klasėms.

Dalykas: politologija.

Tikslai:

1. Supažindinti mokinius su kovos prieš korupciją būdais.
2. Parodyti, kad nuo kiekvieno iš mūsų priklauso korupcijos klestėjimo mastas.
3. Mokyti daryti teisingus sprendimus gyvenime.

Priemonės:

- PETKEVIČIŪTĖ A. *Shell kompanijos patirtis kovojant su korupcija* (Pranešimas konferencijoje „Nuo valdymo reformos efektyvios kovos su korupcija link“, Vilnius, 2001 m. birželio 20 d.)
- Schema „Kovos su korupcija raktas“.

Metodai: mokymasis poromis, darbas su dokumentais.

EIGA

1. Pamokos pradžioje mokiniai susipažįsta su sąvokomis: „įstatymas“, „kyšis“, „pasirinkimas“, „nusižengimas“, „siekinas pasipelnyti“.
2. **Žaidimas „Pasitark su draugu“:** mokiniai sustoja dviem ratais vienas prieš kitą. Mokiniais duodama užduotis – stovint vienas prieš kitą kartu aptarti poroje pateiktą sąvoką, pavyzdžiui, „kyšis“. Aptarus sąvoką, išorinis ratas pajuda per vieną žmogų. Tada pateikiama nauja sąvoka, mokiniai ją aptaria jau naujoje poroje. Taip aptariamos visos pateiktos sąvokos.
3. Po žaidimo mokiniai su mokytoju apibendrina sąvokas. Mokytojas mokiniams pabrėžia, kad visos šios aptartos sąvokos yra susijusios su sąvoka „korupcija“. Apibendrinus lentoje užrašomas korupcijos apibrėžimas.
4. Šios pamokos tema „Kova prieš korupciją“, todėl daugiausia dėmesio joje ir skiriama kovos su korupcija būdams nagrinėti.

DARBAS SU DOKUMENTU

Mokiniai grupelėmis skaitydami pranešimą nustato kovos su korupcija priemones ir susistemina jas į kovos su korupcija raktą.

Mokiniams pateikiamas dokumentas „*Shell kompanijos patirtis kovojant su korupcija*“:

„Koncernas *Shell Group* vykdo ūkinę veiklą 130 pasaulio šalių. <...> Per daugelį veiklos metų *Shell* išplėtojo kovos su korupcija politiką. <...>

Siekdama apsivalyti įmonių grupės viduje, *Shell* vadovybė pirmiausia atgaivino grupės bendruosius verslo principus. Jie taikomi ne vien įmonės viduje, bet ir santykiuose su tiekėjais, klientais, valstybinėmis institucijomis. <...> Kokie gi tie principai? Patys paprasčiausi: suteikti kiekvienam klientui aukščiausio lygio paslaugas ir kokybiškiausius produktus, vykdyti ūkinę veiklą su pagarba šalies visuomenei, nenusižengti juridinei šalies sistemai, saugoti akcininkų investicijas, užtikrinti sąžiningą ir „švarią“ ūkinę veiklą laisvos konkurencijos sąlygomis. <...> Būtina gerai kontroliuoti, kaip laikomasi nustatytų principų.

Kasmet kiekvienas darbuotojas privalo pasirašyti interesų suderinamumo darbe pasižadėjimą, taip pat pranešti apie kiekvieną įvykį, nesuderinamą su *Shell* bendraisiais verslo principais.

„*Shell Report*“ pradėtas spausdinti 1998 m. Vienas iš jo tikslų – pateikti suvestinę ataskaitą apie vykdomą veiklą ir priimtus išpareiigojimus <...>. Pranešta, kad per 2000 metus buvo nustatyta apie keturi šimtai kyšių ėmimo atvejai (plg. 1999 m. – tik trys). Dėl to buvo iš darbo atleisti 7 žmonės. Finansinė įvykių vertė – 89 tūkstančiai dolerių. Ar tai daug, ar mažai 130 šalių, 90 tūkst. darbuotojų?..

Netgi apsivalius įmonės viduje, ne visada lengva tai įrodyti visuomenei <...>. Šiandien po 7 veiklos metų mes galime drąsiai deklaruoti, kad Lietuvoje įmanoma dirbti pagal sąžiningo ir etiško verslo principus <...>. Paprastas pavyzdys: 1996–1997 m. dienraščių antrašė mirga apie neveikiantį „Mažeikių naftos“ koncerną ir mažėjančias degalų atsargas degalinėse. Vieną rytą į degalinės teritoriją atpuškuoja valstybės tarnautojas su dviem 20 l talpos indais ir skambiai pareiškia, kad jis tikrins pardavinėjamų degalų kokybę. Ką daro degalinės vadovas? Paprasčiausia būtų pripildyti jo indus ir malo-

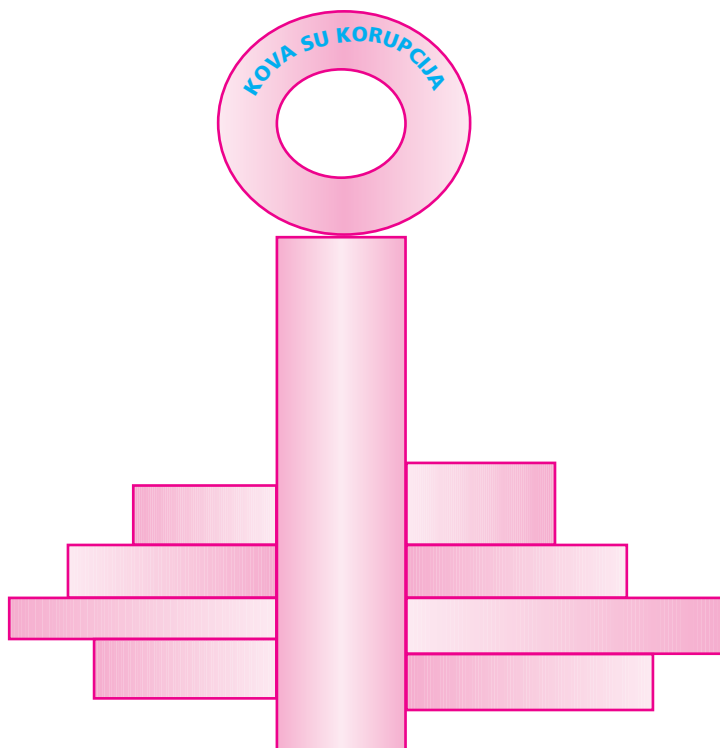
niai paprašyti nepradėti tikrinimo. Ramu degalinei, ramu tikrintojui. Tačiau degalinės vadovas į kiekvieną indą įpila po 1 litrą degalų (gerai žinodamas, kad tikrinimui reikia ne daugiau nei litro degalų). Ramiai klausosi 15 min. garsiai reiškiamo tarnautojo nepasitenkinimo ir grasinimų baudomis. Ar buvo po šio įvykio *Shell Lietuva* nubausta dėl degalų kokybės? Tikrai ne. Ar dar kada nors kilo noras tam pačiam tarnautojui sugrįžti į *Shell* degalinę. Tikrai ne. O jeigu degalinės vadovas būtų pasirinkęs pirmąjį variantą ir pripylęs pilnus abu indus, kiek kartų „kokybės tikrintojas“ dar ateitų? Matyt, ne kartą.

Kitas pavyzdys: higienistas pradėjo dažnai tikrinti degalinę. Degalinės vadovai nenumanė, kodėl trukdomas jų darbas po kelis kartus per mėnesį. Pasirodo, reikėjo nustoti siūlyti nemokamai išgerti kavos. „Patikrinimo“ metu „tikrintojas“ buvo mandagiai perspėtas, kiek kainuoja puodelis kavos ir jam pateiktas kasos čekis.

Dar vienas pavyzdys iš *Shell Group* veiklos. Vienoje iš Azijos šalių prieš statant dujų gamybos platformą į šalį reikėjo importuoti sraigtasparnį. Sraigtasparnių importas neuždraustas, nes šalyje sunku išsinuomotį sraigtasparnį. Tačiau yra vienas niuansas: muitinės veikloje tiek daug biurokratizmo, kad prieš importuojant reikia užsirašyti į eilę ir laukti tris mėnesius, kol dokumentai sutvarkomi. Kol įvežė sraigtasparnį, teko laukti du mėnesius. Vienas uždelstas mėnuo – 2 mln. dolerių nuostolių. Pradiniai kreipimaisi į muitinės darbuotojus aiškiai parodė situaciją, kad papildomai nesumokėjus, eilė greičiau nepajudės. Įvertinti pinigų sumą, kurios reikia norint „apeiti“ susiformavusią sistemą, praktiškai neįmanoma<...> Kaip suderinti verslo principus ir verslo rezultata?<...>.

Shell pasirinko sąžiningą kelią. Nė vienas muitinės darbuotojas nebuvo „pamalonintas“, sraigtasparnio importas užtruko ilgai. Patirtus nuostolius teko įrašyti į buhalterines knygas. Tačiau reikia paminėti vieną detalę. *Shell* toje šalyje turi įmonę, kurios akcijų turi ir valstybė. Santykiu 50:50 dalijamas ne tik įmonės pelnas, bet ir patirti nuostoliai. Kai tik buvo prarasti milijonai, muitinės sistemą išslyk pradėta pertvarkyti. Po pusės metų šalyje nebeliko jokių cilių importo procedūroms atlikti. <...>“

Susipažinę su dokumento ištraukomis, mokiniai atlieka užduotį „Kovos su korupcija raktas“. Mokiniai į tuščius „rakto“ langelius surašo kovos su korupcija būdus, naudojamus *Shell* korporacijos. Darbo rezultatai aptariami ir apibendrinami.

ETIKA, PSICHOLOGIJA, TIKYBA

Tema **Būti atsakingam. Atsakyti už save ir kitus**

Autorius: VLADAS VAIDŽIULIS, Radviliškio Vaižganto gimnazijos etikos mokytojas.

Skirta: 6 klasei.

Tikslai ir uždaviniai:

1. Ugdyti atsakingą požiūrį į savo veiksmus ir poelgius.
2. Mokyti diskutuoti ir argumentuoti.

Metodai: pasakojimas, pokalbis, diskusija.

Šaltiniai:

- *Etika 5–6 klasei. Dėmesys kitiems.* – Vilnius: Alma littera, 1997.
- Mokyklinės istorijos.

Pagrindinės sąvokos: 5–6 klasių mokiniams sąvoką „korupcija“ iš dalies galima būtų pakeisti šiais atitikmenimis: „pasinaudojimas“, „atsilyginimas už paslaugą“, „pažadėjimas“, „tikėjimasis kažko“, „norėjimas įtikti“.

EIGA

Papasakojama istorija „Nusirašė“ (apie nusirašinėjimą, leidimą nusirašyti, spaudimą leisti nusirašyti ir su tuo susijusias problemas).

Mokiniams pateikiami klausimai:

Ar tai blogai ar gerai?

Kas dėl to kaltas?

Ar abu kalti?

Kuris kaltesnis?

Kuo tai gali baigtis?

Kodėl nusirašinėjama?

Kodėl leidžiama nusirašinėti?

Diskutuojant siekiama kalbą kreipti apie naudą ir žalą, pasinaudojimą kitais, nesileisti būti išnaudojamam, pasekmes. Ką reiškia būti atsakingam už save ir už kitus?

Tema Vidiniai asmenybės konfliktai

Autorė: REGINA DIRGINČIENĖ, Mažeikių „Ventos“ vidurinės mokyklos etikos mokytoja.

Skirta: 8 klasei.

Tikslai ir uždaviniai:

1. Supažindinti su sąvoka „vidinis konfliktas“.
2. Padėti įsigyti įgūdžių sprendžiant vidinius konfliktus.
3. Suteikti galimybę geriau pažinti save: savo asmenybės savitumą, norus, vidinius savo konfliktus.
4. Išsiaiškinti požiūrį į korupcijos reiškinius.

Šaltiniai ir priemonės:

- DIRGINČIENĖ R., SAULYTĖ A. *Bendravimo etika: mokomoji knyga 8 klasei*. – Šiauliai: K. J. Vasiliausko įm., 2003, p. 105–106.
- DIRGINČIENĖ R., SAULYTĖ A. *Bendravimo etika: pratybų sąsiuvinis 8 klasei*. – Šiauliai, K. J. Vasiliausko įm., 2003, p. 78–80.

Metodai: paskaita, diskusija, vaidybinės situacijos užduotys.

EIGA

Mokiniai supažindinami su sąvoka „vidinis konfliktas“. Žinodami, ką reiškia šis pasakymas, mokiniai diskutuoja, kaip jie sprendžia vidinius savo konfliktus, vaidina situacijas, kuriose reikia pasirinkti vieną vidinio savo konflikto pusę, o kitą paneigti. Paaiškinti savo pasirinkimo motyvus. Nagrinėjamos šios situacijos:

„Mokinys nori išvykti į Ameriką. Jam reikalinga viza. Galimi du pasirinkimai:

- a) mokinys eina į įstaigą pas valdininką, laikosi taisyklių, bet nežino, gaus vizą ar ne;
- b) mokinys nesilaiko taisyklių, duoda kyšį valdininkui ir yra garantuotas, jog gaus vizą.

Pratybų sąsiuvinyje mokiniai atlieka 1–3 užduotis.

Apibendrinimas: ši pamoka padeda mokiniams geriau pažinti savo asmenybės ypatumus, netgi tuos, į kuriuos jie nekreipia dėmesio arba išvis neigia.

Ryšiai su antikorupciniu švietimu: nagrinėdami temą „Vidinis konfliktas“ mokiniai išsiaiškina savo požiūrį į korupciją.

Tema **Kaip pasakyti „ne“**

Autorė: REGINA DIRGINČIENĖ, Mažeikių „Ventos“ vidurinės mokyklos etikos mokytoja.

Skirta: 8 klasei.

Tikslai ir uždaviniai:

1. Supažindinti mokinius, kodėl žmonėms būna sunku pasakyti „ne“.
2. Išsiaiškinti, ką jaučiame, kai kiti mums sako „ne“.
3. Suteikti galimybę geriau pažinti save ir kitus.
4. Suteikti sąlygas išsiaiškinti savo požiūrį į korupciją.
Mokytis pasakyti „ne“ korupcijai.

Šaltiniai ir priemonės:

- DIRGINČIENĖ R., SAULYTĖ A. *Bendravimo etika: mokomoji knyga 8 klasei*. – Šiauliai: K. J. Vasiliausko įm., 2003, p. 80–82.
- DIRGINČIENĖ R., SAULYTĖ A. *Bendravimo etika: pratybų sąsiuvinis 8 klasei*. – Šiauliai: K. J. Vasiliausko įm. 2003, p. 60–62.

Metodai: paskaita, vaidinimas, diskusija, nebaigti sakiniai, piešimas, testas, darbas grupėmis.

EIGA

Paskaitos esmė – paaiškinti mokiniams, kad pasakyti „ne“ – tai apibrėžti savo ribas, įtvirtinti savo vidinę nepriklausomybę, būti savimi. Pateikiamos situacijos, kai žmonėms būna sunku pasakyti „ne“. Paaiškinama, ką reiškia „ne“ poza. Mokomojoje knygoje atliekamos užduotys:

- a) „ne“ poza;
- b) kaip pasakyti „ne“;

- c) „ne, negalima“. Pritaikant antikorupcinei tematikai užduotis pamoka papildoma šia situacija:
 „Noriu gerai išlaikyti matematikos egzaminą. Matematikai negabus, todėl prieš egzaminą nunešiu mokytojai dovaną. Ne, negalima, tai kyšio davimas“.

Pratybų sąsiuvinyje atliekamos 1–2 užduotys. Atliekamas testas.

Apibendrinimas: išsiaiškiname, ar mokame pasakyti „ne“, ar lengva tai padaryti ir kaip tai reikėtų daryti.

Ryšiai su antikorupciniu švietimu: išsiaiškinamas savo ir kitų požiūris į korupciją. Mokomasi pasakyti „ne“ korupcijai.

Tema Darbo pasirinkimas

Autorė: VAIVA VAICEKAUSKIENĖ, Švietimo plėtotės centro
 Švietimo monitoringo skyriaus vyresnioji specialistė.

Skirta: 9–10 klasėms.

Dalykas: etika, psichologija (galima taikyti ir papildomojo ugdymo užsiėmimams).

Tikslai ir uždaviniai:

1. Išsiaiškinti kriterijus, kuriais remdamiesi mokiniai planuoja savo karjerą.
2. Pasverti ir įvertinti darbo pasirinkimo kriterijus.

Priemonės ir šaltiniai:

Padalomoji medžiaga (žr. priedus).

Metodai: individuali refleksija; diskusija; debatai.

EIGA

1. Įvadas apie profesijos, darbo pasirinkimą (mokytojo nuožiūra, atsižvelgiant į kontekstą).
2. Mokiniais išdalijamos lapo su darbo pasirinkimo kriterijų aprašymu ir 1 bei 2 užduočių kopijos.

3. Individualiai atlikus 1 užduotį, rezultatai ir argumentai aptariami klasėje diskutuojant.
4. Individualiai atlikus 2 užduotį, daroma rezultatų suvestinė, tai yra:
 - pagal numerius mokinių sąrašuose suskaičiuojama, po kiek iš viso taškų surinko kiekvienas pateiktas pasirinkimas;
 - pasirinkimai „išrikiuojami“ (ranguojami) – kuo mažiau taškų jie surinko, tuo yra svarbesni⁴;
 - rezultatai aptariami vadovaujant mokytojui.
5. Išdalijama trečios užduoties kopija. Užduotis individuali, tačiau galimi įvairūs jos atlikimo variantai. Pavyzdžiui, kam mokinyš yra gabus, ką daro gerai, nurodo draugai, o prieš pildant skiltį „Gyvenimas prasmingas, kai...“ atliekama užduotis „Kas daro gyvenimą vertą gyventi?“
6. *„Debatai skrendant oro balionu“*. Šios užduoties paskirtis – sudaryti sąlygas mokiniams palyginti savo pasirinktas profesijas su kitų pasirinktomis ir argumentuoti pasirinkimus. Mokinių prašoma pasirinkti po vieną profesiją, kuri jiems ypač patinka, ir mintyse atsakyti sau į klausimus:
 - kodėl ji man patinka?
 - kokia jos nauda kitiems žmonėms, visuomenei?
 Paskui mokiniai suskirstomi grupelėmis po penkis. Paprašoma įsivaizduoti, kad kiekviena grupelė keliauja oro balionu, kuris nusileidžia per žemai. Balionas gali išlaikyti tik vieną žmogų. Tai bus žmogus, kuris įrodys klausytojams, kad jis kaip tam tikros profesijos atstovas yra pats nudingiausias. Kiekvienas gali kalbėti po 4 minutes. Kuris iš penkių keleivių turi būti paliktas, sprendžia kiti klasės mokiniai balsuodami.
7. Apibendrinti temą gali mokytojas arba patys mokiniai. Mokiniai atsako į klausimus:
 - Ką naujo aš sužinojau apie draugus?
 - Ką naujo sužinojau apie save?

Ryšiai su antikorupciniu švietimu: prokorupcinės nuostatos yra susijusios su darbo etika, kuriai savo ruožtu daro įtaką darbuotojų motyvacija. Ši tema sudaro sąlygas mokytojams gauti informacijos apie karjeros planavimo motyvus ir juos koreguoti.

⁴Galima nusipiešti stulpelinę diagramą, kad mokinių nuomonių pasiskirstymas būtų vaizdesnis.

PRIEDAI

Darbo pasirinkimo kriterijai

Priimant sudėtingus sprendimus atsižvelgiama į įvairias aplinkybes. Ne visos aplinkybės yra vienodai svarbios. Pavyzdžiui, renkantis mokyklą svarbiausia žinoti, ar geri joje mokytojai, o tai, ar mokyklos valgykloje parduodamos šiltos bandelės, yra ne svarbiausia aplinkybė. Svarbiausios aplinkybės, į kurias atsižvelgiama priimant konkrečius sprendimus, vadinamos **kriterijais**.

Kriterijais gali būti ir *priežastys*, dėl kurių ką nors nusprendžiame. Pavyzdžiui, į klausimą, kodėl mums patinka ar nepatinka koks nors žmogus, galime atsakyti: „Todėl, kad jis turi humoro jausmą“ arba „Todėl, kad jis piktas“. Humoro jausmas ir piktumas šiuo atveju yra žmonių vertinimo kriterijai.

Kartais kriterijai yra *lyginimo standartai*. Pavyzdžiui, B mokykloje mokytojai geresni nei A mokykloje, kurioje tu anksčiau mokeisi, tačiau dar yra C mokykla, kurios mokytojai geresni už B mokyklos mokytojus. Tad jeigu vertinsime B mokyklą taikydami vien mokytojų gerumo kriterijų, ji neatrodys pati geriausia.

Planuodami savo gyvenimą ir rinkdamiesi profesiją bei darbą žmonės taip pat taiko kriterijus.

1 užduotis. Kurį (kuriuos) iš šių kriterijų taikytum rinkdamasis darbą? Kurių netaikytum? Paaiškink, kodėl.

Aš ruošiuosi ieškoti darbovietės, kurioje:

- a) gausiu darbą, kuris man įdomus;
- b) yra daug šaunių jaunų darbuotojų;
- c) už darbą daug mokama;
- d) mažai darbo;
- e) ilgos pietų pertraukos, trumpa darbo savaitė;
- f) dirbant nuolat reikia mokytis;
- g) malonūs viršininkai;
- h) darbas atitinka mano sugebėjimus;
- i) gražus pastatas ir darbo vietos;
- j) galima užsidirbti papildomai.

2 užduotis. Pertvarkyk šį darbo pasirinkimo priežasčių sąrašą išrikiuodamas jas pagal svarbą, t. y. sunumeruok nuo pačios svarbiausios iki mažiausiai svarbios.

- išlaikyti nuo manęs priklausomus žmones;
..... atlikti ką nors gera, prasminga pasaulyje;
..... pelnyti pagarbą, pripažinimą, prestižą;
..... įgyvendinti savo pašaukimą (tai, kam tik aš esu ypač gabus);
..... susikurti lengvą, malonų gyvenimą;
..... laikytis šeimos tradicijų, patenkinti tėvų lūkesčius;
..... mokytis, tobulėti;
kita (įrašyk)

Savais žodžiais argumentuok savo pirmąjį pasirinkimą

.....

3 užduotis. Renkantis profesiją ar darbą dažniausiai naudojami keturi vertinimo kriterijai: įdomumas; gebėjimai; pajamos; prasmė. Norint pritaikyti šiuos kriterijus, reikia išsiaiškinti, kas Tau yra įdomu; ką gebi dirbti ar gerai atlikti; kokių pajamų tikiesi; kas daro Tavo gyvenimą prasmingą.

[illegible]

Sudaryk kelių profesijų ar darbų, kuriuos norėtum pasirinkti, sąrašą. Įvertink šias profesijas remdamasis žemiau pateikta lentele:

Profesija, darbas	Įdomumas	Gebėjimai	Pajamos	Prasmė

Kas daro gyvenimą vertą gyventi?

Pratimas. Toliau išvardyti įvairūs dalykai, dėl kurių gali būti verta gyventi. Surikiuok juos pagal svarbą Tau. Jei kas nors nepamínėta, gali sąrašą papildyti.

- žmogaus ryšys su žmogumi;
- santaupos, namai, kolekcijos;
- galimybė kurti, išrasti;
- giminės tęstinumas;
- galimybė keliauti, pažinti, atrasti;
- tai, kad tave kas nors myli;
- tai, kad tu ką nors myli;
- išgarsėjimas, šlovė;
- visokie įdomūs daiktai (kompiuteriai, automobiliai, garso grotuvai, dviračiai ir pan.);
- pasaulio grožis;
- tikėjimas amžinybe.

Tema **Kaip parašyti etikos kodeksą**

Autorė: VAIVA VAICEKAUSKIENĖ, Švietimo plėtotės centro
Švietimo monitoringo skyriaus vyresnioji specialistė.

Skirta: vyresniųjų klasių mokiniams ir mokytojams.

Tikslai:

1. Susipažinti su etikos kodeksų paskirtimi reguliuojant įvairių tarnybų, įmonių, grupių veiklą.
2. Išsiaiškinti, kokiais vertybiniais principais ir normomis turėtų būti grindžiama įvairias funkcijas atliekančių institucijų veikla.

Priemonės:

- Etikos kodekso paskirties ir rašymo principų paaiškinimas (dalomoji medžiaga).
- Užduotis „Kam reikalingi idealūs tikslai“ (dalomoji medžiaga).
- Etikos kodeksų pavyzdžiai (dalomoji medžiaga, žr. priedą „Etikos kodeksai“ p. 145–206).

Metodai: darbas su tekstu, diskusija.

EIGA

1. Skaitydami tekstą mokiniai išsiaiškina, kas yra etikos kodeksai ir kokia jų paskirtis.
2. Nusprendžia, kieno (savo mokyklos, klasės, kurio nors dalyko mokytojų ar kokios nors tarnybos) etikos kodeksą norėtų sukurti.
3. Atliekant užduotį „Kam reikalingi idealūs tikslai“, tariamasi, kaip mokiniai supranta savo grupės, organizacijos, tarnybos misiją.
4. Mokiniai kuria etikos kodeksą remdamiesi 7 žingsnių aprašymu. Analizuojami etikos kodeksų pavyzdžiai.

Variantai

Etikos kodeksai gali būti įdomūs studijavimo objektai, daug aiškiau nei kiti šaltiniai atskleidžiantys įvairių tarnybų, organizacijų, profesinių grupių paskirtį ir vertybes. Kiti darbo su jais būdai:

1. Išanalizuoti skirtingų tarnybų etikos kodeksus ieškant atsakymų į klausimus:

- Kokia šių tarnybų paskirtis?
 - Kas tarnautojams, darbuotojams privaloma?
 - Kas draudžiama?
 - Ką nauja sužinojau apie tarnybą iš jos kodekso?
2. Palyginti tos pačios tarnybos etikos kodeksus skirtingose šalyse:
- Kuo jie panašūs?
 - Kuo skiriasi?
 - Ką panašumai ir skirtumai liudija apie tarnybos paskirties supratimą ir darbo ypatumus skirtingose šalyse?

Kas yra etikos kodeksas?

Ne visos tarnautojų elgesio normos gali būti numatytos įstatymuose. Ypač sunku įstatymiškai apibrėžti moralines normas ir principus. Profesines etikos normas patogiau išdėstyti tarnybos etikos kodekse. Be to, jame gali būti aprašomos ir tarnybinės pareigos. Kuriant etikos kodeksus siekiama:

- informuoti darbuotojus, kokiomis vertybėmis ir principais yra pagrįsta tarnybos veikla;
- drausminti darbuotojus apibrėžiant priimtinas veiklos normas;
- padėti darbuotojams priimti tinkamus sprendimus dažniausiai pasitaikančiose probleminėse situacijose;
- sumažinti vadovų, pavaldinių ir klientų konfliktų;
- sustiprinti darbuotojų sąžiningumą, atsakomybę, kolegialumą, pasitikėjimą ir patikimumą.

Etikos kodeksai nėra universalūs – jie skirti konkrečios organizacijos, tarnybos poreikiams bei vertybėms apibrėžti. Dauguma etikos kodeksų turi 2 dalis:

- bendrųjų organizacijos *siekių, idealų* dalį;
- *konkrečių taisyklių* dalį.

Septyni etikos kodekso rašymo žingsniai

1. Išsiaiškinkite savo organizacijos, tarnybos paskirtį (idealiąjį tikslą).
2. Kiekvienas sau surašykite jums svarbius darbo principus, kuriuose įkūnytos tokios vertybės kaip teisingumas, sąžiningumas, atsakomybė, patikimumas, geranoriškumas ir pan.
3. Aptarkite ir suderinkite šiuos principus.

4. Perskaitykite kitų organizacijų, tarnybų etikos kodeksus – galbūt juose rasite jūsų pamirštų arba geriau suformuluotų principų, kuriais galėsite papildyti tai, ką sukūrėte.
5. Pagalvokite, kokiose situacijose dažniausiai kyla moralinių problemų – surašykite šias situacijas.
6. Parašykite, kaip derėtų arba nederėtų elgtis jūsų išvardytose situacijose atsižvelgiant į jau suformuluotus principus.
7. Peržiūrėkite tai, kas sukurta:
 - patikrinkite, ar nėra beveik tapačių teiginių;
 - patikrinkite, ar tikrai kiekviename teiginyje aiškūs pagrindiniai žodžiai ir mintys;
 - sutrumpinkite tai, ką galima sutrumpinti;
 - suformuluokite kitaip tai, kas neaišku.

Užduotis: Kam reikalingi idealūs tikslai

Idealūs tikslai yra veiklos gairės. Nors tobulumas ir išbaigtumas, kurio jie reikalauja, sunkiai pasiekiamas, tačiau neturint idealų, gerai dirbti būtų dar sunkiau. Be abejo, ne kiekviena veikla turi idealų tikslą – kartais, kad veikla mums atrodytų prasminga, pakanka, kad ji turėtų aiškią paskirtį. Tai padeda suvokti savo vaidmenį ir uždavinius.

Lentelėje pateiktos veiklos ir tikslai.
Parinkite veikloms tinkamus tikslus.

Kurie iš išvardintų tikslų yra idealūs?

Kokie šių veiklų tikslai?

Ar jie idealūs?

Veiklos	Tikslai
1. medicina	a. grožis
2. valgymas	b. sveika aplinka
3. statyba	c. pasirodymas koncerte
4. menas	d. tiesa
5. mylėjimas	e. sveikata
6. konvejerinė gamyba	f. pasisotinimas
7. mokslas	g. laimė
8. repetavimas	h. būstas
9. šiukšlių rinkimas	i. produktyvumas

Veiklos	Tikslai
1. mokymas	
2. mokymasis	
3. įstatymų leidyba	
4. policijos darbas	
5. teismų darbas	
6. valstybės valdymas	
7.	
8.	
9.	

Tema Poreikiai ir norai

Autorė: GRAŽINA GRIGONIENĖ, Elektrėnų „Ąžuolyno“ vidurinės mokyklos etikos mokytoja.

Skirta: 8–9 klasei.

Trukmė: 2 pamokos.

Tikslai ir uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kuo skiriasi poreikiai nuo norų.
2. Aptarti galimus poreikių ir norų realizavimo būdus.
3. Analizuoti poreikių ir norų sąsają su nesąžiningumu, galimybė pasinaudoti tarnybine padėtimi ir kt.

Metodai: diskusija, situacijų analizė.

EIGA

Pasakojimas (10 min.).

Mokytojas pateikia poreikių ir norų apibrėžimus, klasifikuoja ir charakterizuoja poreikius, aptaria galimus poreikių ir norų realizavimo būdus.

1 uždutis: mokiniai sudaro 10 dalykų, kurie jiems atrodo svarbūs, sąrašą. Mokiniam atlikus uždutį, kiekvienas garsiai pasako jam svarbius dalykus. Mokytojas juos užrašo lentoje. Mokiniai turi sugrupuoti poreikius ir norus į atskiras skiltis. Mokinių nuomonės gali nesutapti. Tuomet reikėtų padiskutuoti, kodėl jie taip mano.

Diskusijos klausimai:

1. Kuo skiriasi poreikis ir noras?
2. Kodėl svarbu atkreipti dėmesį į kitų žmonių poreikius?
3. Ar pinigai yra poreikis (ar noras)?
4. Kaip poreikiai ir norai siejasi su nesąžiningumu, galimybė pasinaudoti tarnybine padėtimi ir kt?

Mokytojas apibendrina mokinių atsakymus, plačiau analizuoja poreikių ir norų sąsają su nesąžiningumu, galimybė pasinaudoti tarnybine padėtimi.

2 užduotis: situacijų „maišelis“. Mokiniai dirba grupėmis. Mokytojas ant atskirų lapelių surašo įvairias situacijas ir sudeda į maišelį. Mokiniai traukia iš maišelio po vieną situaciją ir grupėse aptaria galimus sprendimo variantus.

Situacijos:

1. Labai noriu mokytis prestižinėje mokykloje, bet manęs nepriima, nes mano mokymosi vidurkis žemas. Ką daryti? Kur ieškoti pagalbos? Kas galėtų padėti?
2. Pažangiausi mūsų mokyklos mokiniai per vasaros atostogas turi galimybę išvažiuoti į poilsio stovyklą užsienyje. Man trūksta vieno balo, kad patekčiau į laimingųjų sąrašą. Ką daryti? Ar turiu šansų išvažiuoti į poilsio stovyklą užsienyje?
3. Norėjau tėvo mašina nuvežti draugus į diskoteką. Mus sustabdė policininkas. Vairuotojo pažymėjimo neturiu. Ar yra šansų išsisukti? O gal geriau prisiimti atsakomybę?

Mokytojas gali pateikti mokiniams patiems sugalvoti analogiškų situacijų ir jas kartu klasėje aptarti, paanalizuoti.

Antros pamokos pabaigoje mokytojas apibendrina mokinių išsakytas mintis.

Tema **Gero, tinkamo gyvenimo samprata**

Autorė: GRAŽINA GRIGONIENĖ, Elektrėnų „Ąžuolyno“ vidurinės mokyklos etikos mokytoja.

Skirta: 9–10 klasei.

Trukmė: 2 pamokos.

Tikslai ir uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kuo skiriasi „gyvenimas“ nuo „gero gyvenimo“.
2. Aptarti gero ir teisingo gyvenimo principus, normas.
3. Analizuoti, kaip gerindamas socialines sąlygas žmogus pagerina gyvenimo kokybę. Suformuluoti tinkamo gyvenimo sampratą.

Metodai: diskusija, analizė

EIGA

1. Mokiniai namuose turėjo parašyti rašinėlį „Kaip norėčiau gyventi“ arba „Mano gyvenimas po 20-ies metų“. Mokytojas paprašo kelių mokinių perskaityti savo rašinėlius, kiti mokiniai gali paanalizuoti išsakytas draugų mintis.
2. Mokytojas perskaito Baltraus Dagilio (tikroji pavardė K. Lekeckas) mintis: „Žmogus yra prilyginamas medžiui, kuris, žinoma, gali pats išaugti, bet neprižiūrimas duos rūgštų, aitrų, niekam tikusį vaisių; o kad jis atneštų malonius ir saldžius vaisius, reikia jį pasodinti, skiepyti, nereikalingas šakutes nugenėti, kad kreivai neišaugtų – prie ramstuko pririšti, palaistyti...“
Mokytojas paaiškina šios minties prasmę.
3. **1 užduotis:** kiekvienas mokinytis ant atskiro lapo nupiešia 9 svarbius dalykus. Paskui 3 nelabai svarbius dalykus išbraukia. Lieka 6 dalykai. Gerai pagalvojęs – dar 3 dalykus išbraukia ir taip dirba, kol lieka tik vienas, pats svarbiausias dalykas. Tas piešinys byloja apie šiuo metu mokiniui svarbų dalyką. Kiekvienas parodo savo piešinį klasės draugams. Ši užduotis padės geriau pažinti save, suprasti kitus žmones. Mokiniai diskutuoja, kaip galėtų įgyvendinti savo siekius, ar visos priemonės pateisina tikslą.
Mokytojas apibendrina mokinių išsakytas mintis.
4. **2 užduotis:** mokytojas pateikia mokiniams sąrašą, ko suaugusieji dažniausiai ieško. Suaugusieji ieško:
 - gero darželio vaikui ar geros auklės;
 - prestižinės mokyklos;
 - tinkamos profesijos;
 - naudingų ryšių;
 - gero buto;
 - ekonomiškos mašinos (sąrašą galima pratęsti).
 Diskutuojama, kodėl?
Mokiniai pasako ko, jie nori, ko siekia, ko jiems reikia, kaip gali įgyvendinti savo tikslus, kokių gali imtis priemonių jiems pasiekti.
Mokytojas padeda mokiniams suformuluoti tinkamo gyvenimo sampratą.
5. **3 užduotis:** mokytojas pateikia mokiniams patarlių ir priežodžių, mokiniai turi jas paaiškinti, kaip jas supranta. Pavyzdžiui: „Ranka ranką plauna“; „Varnas varnui akies nekirs“; „Jei netepsi –